

Hiihtäen poikki Suomen

Kertomus siitä, miten vaarihiihtäjät Aarno Puumala ja Rauno Puskala osallistuivat 2011 Rajalta-Rajalle hiihtoon Kuusamosta Tornioon.

Pieni lausahdus voi joskus aiheuttaa suuria seuraamuksia. Näin kävi, kun kohtasin Ylläksen latukahvilassa kouvolalaisen eläkkeellä olevan veturinkuljettajan. Puhelimme hiihdosta ja hiihtotapahtumista. Keskustelun lopulla hän yllättäen ehdotti: -Kyllä Sinun pitäisi osallistua Rajalta - Rajalle hiihtoon. Se on hieno kokemus.

RR-hiihto alkaa Kuusamosta ja päättyy viikkoa myöhemmin Tornioon. Matkaa kertyy perinteisellä hiihtotavalla 444 km. Hiihto tapahtuu neljässä ryhmässä, jotka lähtevät neljänä peräkkäisenä päivänä. Kunkin ryhmän edellä menee moottorikelkka latua aukaisten, sitten hiihtäjät erilaisissa pienryhmissä ja viimeisenä tulee toinen moottorikelkka korjaten mahdolliset uupuneet. Majoitus on hotelleissa ja pari kertaa yhteismajoituksena leirikeskuksessa ja entisessä kansakoulussa. Matkan varrella on huoltopisteitä noin kymmenen kilometrin välein. Yöpymispaikoissa on tarjolla hieronta- ja voitelupalvelut ja yhteiset info-tilaisuudet seuraavan päivän hiihdosta.

Ilman veturinkuljettajaa en olisi rohjennut edes ajatella asiaa. Parhainakin viikkoina olin hiihtänyt hyvällä kelillä Ylläksen erinomaisilla laduilla reilut kaksisataa viikossa eli noin puolet RR-hiihdon määrästä. Kutakuinkin seitsemänkymppin ikä olisi ilman muuta tuntunut liian korkealta ruveta kaksinkertaistamaan hiihtomääriä. Mutta veturinkuljettaja oli minun ikäiseni ja hänen selkeä suosituksensa jäi elämään enkä enää päässyt siitä irti. Kokeilu kiinnosti ja aikaa oli kokonainen vuosi.

Kypsyttelin asiaa muutaman kuukauden ja otin sitten yhteyttä Aarnoon (Puumala) ja ehdotin, että lähtisimme yhdessä RR-koitokseen. Tuntui hyvältä, että kaverina olisi nuoruudenystävä kotikylältä. Aarnon kanssa olin hiihdellyt monet kerrat Ylläksen laduilla, joten tiesin hänet hiihdon ystäväksi ja menijäksi, joka ei vähästä väsy eikä pienistä valita. Aarno suhtautuu kanssaihmiin ymmärtäväisesti ja myötaeläen, nauraa herkästi ja löytää sitä varten helposti myönteisen ilon aiheita. Arvelin, että kaikelle tälle olisi retken aikana kovasti käyttöä.

Ilokseni Aarno suostui ja tuntui olevan laillani innostunut asiasta. Kesäkuun alussa 2010 aloitimme treenit. Aarno teki metsätöitä ja loi sen kautta kovan kuntopohjan kuin entisajan huippuhiihtäjät konsanaan. Minä hölkkäsin, nostelin puntteja ja tein pitkiä sauvakävelylenkkejä. Yhteisen ensi lumen leirin pidimme Ylläksellä joulukuun alussa. Silloin kilometrejä kertyi 420, mutta aikaa käytin kaksinkertaisen määrän eli 14 hiihtopäivää. Melko paljon jäi siis parannettavaa.

Talvi oli ankara ja pakkasen haittasi aika tavalla hiihtelyä. Treenejä kumminkin jatkettiin, niin että ennen hiihdon alkua kummallakin oli koossa reilusti yli tuhat kilometriä. Noin kaksi viikkoa ennen tapahtumaa minulle sattui paha takaisku, kun housuja jalkaan vetäessä selästä vihlaasi niin, että lyyhistyin viereiselle jakkaralle. Aiemman kokemuksen perusteella tiesin heti, että kyseessä oli "iskias" ts. välilevyn pullistuman aiheuttama hermosärky. Mutta miten pahana tällä kertaa? Parin päivän päästä nousu sohvalta ei onnistunut, vaan jouduin pudottautumaan nelinkontin lattialle ja kontaten etsimään sopivaa tapaa päästä ylös. Konttaaminen ei kuulu pitkän matkan hiihtäjän tyyllivalikoimaan, joten pettymyksen vallassa lähetin alustavan peruutuksen. Sen varauksen kuitenkin jätin, että jos pystyn kumartumaan ja saamaan monot jalkaan, aion osallistua. Tämän ajatuksen perustin siihen, että lääkärit olivat aiemmin suosittaneet iskias-vaivaan selkäjumppaa ja kävelyä. Mielestäni rauhallinen perinteisen hiihto on samaan aikaan näitä molempia eli siis suositusten mukaista mitä parasta alaselän terapiaa.

Vaiva ei lähtöpäivän lähestyessä ollut pahentunut, mutta kävely ja varsinkaan seisominen ei tahtonut onnistua. Kun monojen kanssa ei ollut suuremmin vaikeuksia ja hiihtoliikkeet sujuivat kohtalaisesti, päätin katsoa tositoimissa, miten selkä kestää. Aarnon tapasin menomatkalla junassa Seinäjoella ja hän suorastaan uhkui hyvää kuntoa ja menohaluja. Itsellenikin mieli teki ladulle, kun hiihtäminen oli jäänyt vähiin jo kolmisen viikkoa. Pientä levottomuutta aiheutti se, että päivän mittaan oli alkanut lumisade, joka näytti tihenevän, mitä lähemmäs lähtöpaikkoja tultiin.

Kaikkiaan tähän 28.een RR-hiihtoon osallistui 275 hiihtäjää 18:sta eri maasta. Me olimme ryhmässä 2, johon kuului 12 suomalaista ynnä hiihto-opas sekä 28 ulkomaalaista kuudesta eri maasta. Aamulla 11.3.2011 bussi vei meidät aivan Venäjän rajalle pysähtyen keskelle metsää tiellä, jolla näytti olevan yli kymmenen senttiä uutta upottavaa lunta. Puiden lomaan hävisi pehmeä latu, joka jatkuisi Tornioon saakka. Olo oli kovin epävarma, miten tässä kävisi.

Kaiken lisäksi suksisuunnitelma meni heti uusiksi. Olin ajatellut hiihtää ns. nano - suksilla, joita ei tarvitse lainkaan voidella. Kun vein sukset uuteen lumeen ja tein muutaman hiihtoliikkeen, tarttuivat pohjiin lumipaakut kuin ennen vanhaan koululadulla Hintsanlammella. Syynä saattoi olla se, että olin ottanut sukset yöksi sisään ja survaissut lämpimät suksenpohjat suoraan ärhäkästi tarttuvaan lumeen. Vaihdoin perinteisen suksiini, joita kuitenkin en ollut voidellut. Se täytyi nyt hoitaa lainatarvikkeilla kenttäoloissa ja aika möykkyiseksi voide jäi. Surkean epäonnistumisen mahdollisuus kävi mielessä ennen kuin metriäkään oli hiihdetty.

Viimein pääsin lähtemään ehkä kymmenisen minuuttia ensimmäisten jälkeen. Aarnoa en nähnyt missään, joten ajattelin hänen jo menneen ja rupesin taittamaan taivalta niin kovalla sykkeellä kuin jaksamista ajatellen uskalsin. Myöhemmin selvisi, että Aarno oli ollut huomaavinaan minun hiihtopukuni

värit menijöiden joukossa aika etäällä. Kiivaasti hän oli ryhtynyt takaa-ajoon ja saavutettuaan lopulta tämän reipasvauhtisen hiihtäjän, havainnut, että kyseessä oli ulkomaalainen. Minä puolestani yritin tavoittaa Aarnoa, sillä tarkoituksemme oli ollut hyötyä vuorottaisesta peesihiihdosta. Yritin minkä jaksoin ja tavoitin silloin tällöin muita hiihtäjiä, mutta Aarnosta en nähnyt vilaustakaan. Myöhemmin selvisi, että ensimmäisen päivän puolimatassa olin ollut reilut kymmenkunta minuuttia Aarnoa perässä.

Ensimmäinen päivä meni siis kokolailla toisin kuin olimme ajatelleet. Pienet kommellukset ja jatkuva lumisade ottivat heti luulot pois. Suksiongelmia, pehmeä latu, peesihyödyn puuttuminen, repivä vauhti, liian korkea syke, liiallinen hikoilu ja märiksi muuttuvat käsineet ja muut varusteet jne. eivät lainkaan kuuluneet suunnitelmaan. Alkoi tuntua siltä, että hiihtoretken sijasta tulee tehdyksi bussiretki. Bussiin oli matkan varrelta tietyistä kohdin mahdollisuus kiivetä, jos siltä tuntui. Muutaman kymmenen kilometrin verran tätä mahdollisuutta käytimmekin, kun se olosuhteiden ja kokonaisuuden kannalta oli järkevää.

Mutta kaikkeen oppii. Vaikka seuraavana päivänä lumisade edelleen jatkui, saatiin hiihto hallintaan. Samantasoiset hiihtäjät alkoivat löytää toisensa ja matkan taittaminen sujui tasaisemmin. Välillä muodostui letkoja, jotka maaston vaihdellessa muuttivat muotoaan. Huoltopaikoilla kuulosteltiin paikallisten mukavaa puhetta, nautittiin hyvistä antimista ja sitten taas jatkettiin. Lunta oli paljon vähemmän kuin kotipihalla Espoossa, mikä tuntui erikoiselta. Maisemat olivat pääosin erämaaluontoa; metsämaisemaa, aukeita soita, jylhiä vaaroja ja kumpareista maastoa. Pitkät matkat hiihdettiin saksalaisten rakentamaa rautatiepengertä, joka oli suoraa ja mukavasti tasaista, mutta vähän yksitoikkoista. Silloin tällöin kommentoitiin hiihtoa, maisemia tai muisteltiin erilaisia sattumuksia. Aarnon kanssa olimme letkassa, jota veti täyden päivän entinen kilpahiihtäjä Matti Limingasta. Hän joutui opettelemaan sitä, että olisi osannut hiihtää muun porukan rauhallista vauhtia. Matti oli hiljattain luovuttanut maatilansa pojalleen ja ”syytinkimiehenä” hänellä oli nyt aikaa nuoruuden harrastukselle. Matti osoitti todeksi sanonnan ”Minkä nuorena oppii, sen vanhana taitaa”.

Vielä oli kuitenkin edessä tiukka koettelemus Ranuan aavoilla soilla. Sen päivän hiihtourakka oli 84 km, josta olin jättänyt hiihtämättä noin 15 km. Koetus alkoi iltapäivällä, kun vielä äsken kirkas auringonpaiste peittyi pilvimattoon, vastatuuli yltyi ja pian ilma oli täynnä vaakasuoraa lumisadetta. Ladut peittyivät nopeasti ja latu-uran paikasta aukeilla nevoilla kertoivat vain määräväleihin pystyssä sojottavat linjakepit. Niiden välissä oli sentään aika kova pohja, joka tosin hyvää vauhtia peittyi kasvaviin kinoksiin. Latu näytti vievän kohti kaukana taivaanrannassa häämöttävää metsää ja toivorikkaasti mieli kuvitteli, että siellä pääsee suojaan. Katin kontit. Hyvissä ajoin ennen latu-ura kääntyi ja eteen aukeni uusi entisenlainen näkymä. Toinen toisensa jälkeen niitä riitti. Turhautuminen tuppasi syömään mielialaa,

sillä taival edistyi heikosti. Kokeilin runttaamistakin, mutta luovuin siitä muutaman sadan metrin jälkeen, sillä ilmeisenä seurauksena olisi vain ollut suolle uupuminen. Lopetin turhan purnaamisen muuttuneita olosuhteita vastaan ja aloin harjoitella "vaarihihtoa" ts. mahdollisimman taloudellista vuorohiihtoa, jossa suksi ei lumesta irtoa, kun taas koko ylävartalo avustaa sauvoilla oikea-aikaisesti ja mahdollisimman tehokkaasti jalkojen liikettä, niin että suksi edelleen liukuu edes hieman. Yritin tulla vaarihihdossa oikein hyväksi ja unohtaa kaikki hankaluudet. Ja kappas vain - matkanteko rupesi tuntumaan joutuisammalta eikä mieli enää oikkuillut. Lopulta myräkkä aiheutti tunnin parin aikalisän, mutta tosi pitkiä olivat viimeiset kilometrit Ranuan keskustan hotelliin, jonne saavuin lähes kymmenen tunnin hiihdon jälkeen puoli seitsemän aikoihin illalla "hiukkasen horjuen".

Pitkä hiihtorupeama painoi vielä seuraavanakin päivänä, niin että olin Ranualta lähtiessä viimeisten joukossa. Sää oli nyt hyvä ja latukin edellä menijöiden kovettama. Pystyin pitämään ilman rasittumisen tunnetta yli kahdeksan km:n tuntivauhtia ja laskin sen hyvin riittävän. Oma vauhtia ja sopivilla sykkeillä hiihto tuntui luontuvan sitä paremmin mitä pitemmälle matka edistyi. Perheneuvoja Saara Vaasasta liittyi seuraani ja yhdessä sujutellen keskustelimme samalla nykyajan perhe-elämästä ja sen ongelmista. Niihin verrattuna hiihdon vaivat olivat vain vähäinen, ohimenevä harmistus.

Myös Saaran tytär Satu oli hiihdossa mukana. Tämä nuori neitonen selvitti koko urakan vain parinsadan harjoituskilometrin turvin. Sain ihmetellä nuoruuden vetreyttä Satua seurattessani. Vuorohiihdossa jouduin kireälle hänen kannoillaan, mutta kun maasto antoi mahdollisuuden työntämiseen ja hiihtotyylien monipuolisempaan käyttöön, seuraaminen kävi helpoksi. Yritin opastaa Satua perinteisen hiihdon "erilaisten vaihteiden" ja ylävartalon käyttöön yksipotkuisesta tasatyönnöstä alkaen.

Jossakin vaiheessa yhytin kuusamolaisen maalarin Taunon ja hänen kanssaan jatkoimme taivallusta pari viimeistä päivää sopivan rauhallisella tempolla. Kun sääkin muuttui aurinkoiseksi, tuli hiihtelystä yhtä juhlaa. Välillä pysähdyttiin katselemaan lumessa näkyviä jälkiä, jotka Tauno tunsu hyvin ja osasi kertoa talviluonnosta paljon mielenkiintoista. Myös juttelimme työelämästä ja siitä, miten hyvä työporukka tai laatu syntyvät ja miten niiden kehittymistä ja työmaita yleensä pitäisi johtaa. Samoin keskustelimme isänä olemisesta, josta meillä on yhteensä seitsemän pojan kokemus.

Hiihto sujui loppupäivinä oikein mallikkaasti. Pohjanlahden suuntaan laskeva maasto antoi myötäistä, suksi luisti ja aurinko kimmelsi keväisellä hangella. Mukava oli työnnellä ja antaa suksen huilata. Viimeisenä päivänä tavoitimme Aarnon, joka oli joutunut palaamaan taaksepäin unohdettuaan vyölaukkunsa huoltopaikalle. Yhdessä jatkoimme ja yhdessä tulimme maaliin banderolli-tyttöjen hurratessa ja lippujen liehuessa. Seitsemän päivän koitos oli takana eikä epävarmuutta enää ollut. Kaikki kokivat iloa onnistumisesta,

siitä kertoivat leveät hymyt ja kaulaillen otetut valokuvat. Olimme kaikki ystäviä, jotka olimme jakaneet viikon mittaan hiihdon monet ilot ja vaivat. Olimme kaikki itsemme voittajia. Hieno päätös oli Tornion kaupunginhotellissa järjestetty juhla, jossa saimme mitalit ja kunniakirjat ja osanottajat esittivät monenlaisia ohjelmanumeroita monilla eri kielillä.

Kansainvälisyys antoi hiihdolle paljon lisäväriä ja monet ulkomaalaiset joko olivat tai sitten viikon aikana tulivat Suomi-tuntijoiksi ja -ystäviksi. Hiihdon ystäviä he olivat ennestään, vaikkeivät voineetkaan harrastaa lajia heti kotiovelta. Joillakin oli matkaa hiihtopaikoille yli viisisataa km yhteen suuntaan. Kenenkään en kuullut valittavan järjestelyistä, säästä tai hiihdon vaivoista. Ihmeteltävää oli myös heidän jaksamisensa. Erästäkin naishiihtäjää seurasin mielenkiinnolla. Ompelukoneen tavoin hän tikutti vähintään kaksinkertaisen liikesarjan itseeni verrattuna, niin että odotin hänen uupumistaan, joka minulle olisi sillä tempolla tullut hyvin pian. Mutta ei hänelle. Iloisena ja kiivaalla rytmillä hän tikutti koko viikon käyttämättä juurikaan hyväksi suksen liukua. Eräs saksalaismies puolestaan hiihti kauniisti, mutta yksinomaan vuorohiihtoa. Kun kysyin, miksei hän käytä ylävartaloa ja työnnä edes joskus, kävi ilmi, että hän oli aktiivipyöräilijä, jonka jalat olivat vahvat ja kestävä, mutta heiveröinen ylävartalo oli syynä yksipuoliseen hiihtotyyliin. Itävaltalaisesta ilopilleristä Norbertistä tuli ihan läheinen ystävä ja saksalaiselle Hermannille olen kiitollinen, kun hän tarjosi minulle ladulla leipää. Nils-Antea Kautokeinoasta opetimme joikaamisen taidossa, kun hän väitti, ettei ollut koskaan sellaista oppinut. Lupasi esitellä uusia taitoja morsiamelleen, joka kanssa kertoi pian menevänsä naimisiin.

Hiihdon kaikki järjestelyt olivat erinomaisia ja niistä vastasivat paikalliset ihmiset talkoohengessä. Oli mieluisaa kohdata sellaista vanhanajan asennetta nykyajan ”kaikki mulle heti”-maailmassa. Majoituspaikat vastasivat hyvin hiihtäjien tarpeita saunoineen ja erinomaisine ruokineen. Yhteismajoitus, jolloin samassa luokkahuoneessa nukkui yli kaksikymmentä raavasta miestä, onnistui sekin epäilyksistä huolimatta oikein hyvin, vaikka ilma saattoikin olla vähän sakeaa aamutuimaan.

Voidepalvelujen tarjoajat olivat alan miehiä. Harvoin minulla on ollut niin hyvin toimivia suksia kuin heidän käsittelynsä jäljiltä. Myös hierojilta sain erinomaista apua. Yksi heistä kysyikin, mahdoinko tietää syytä, miksi olin kuormittanut kehoani kovin toispuoleisesti. Kerroin iskias-vaivasta ja hiljattaisesta välilevyn pullistumasta. Hieroja teki taikasormillaan pienen ihmeen. Poistuessani hänen luotaan oli askeleeni pidentynyt kymmenen senttiä eivätkä selkävaivat vähään aikaan tuntuneet lainkaan.

Aarno sai ansaitsemaansa arvostusta reippaan hiihtovauhtinsa ansiosta. Monta päivää hän hiihti erään tsekin kanssa, jota aloimme hänen kovan vauhtinsa takia kutsua ”Baueriksi”. Hän oli alle kuusikymppinen ja kiinnostui tietämään, mikä oli hänen hiihtokumppaninsa Aarnon ikä.

Kuultuaan, että Aarno oli täyttänyt 74, "Bauer" otti lakin päästään ja kumarsi. Kun suomalaisporukalla ihastelimme moista arvostusta Aarno sanoi: - Turhaan te minua kehutatte, teidän pitäisi nähdä minun veljeni!

Mikä on siis yhteenveto? Oliko kokemus kaiken vaivan väärsti? Yksiselitteinen vastaus on: Ehdottomasti oli. RR-hiihdon ansiosta mm.:

- Kunto on noussut (kuntotestaaaja pitää minua nelikymppisenä!), terveydentilasta kertovat lukemat ovat parantuneet ja paino on tippunut parikymmentä kiloa. Usein askel ja olo tuntuvat kevyiltä ja ovat isoäidin sanoin "kuin Hockmannin tippoja".
- Uskallus on kasvanut. Seniori-iässäkin voi ryhtyä hankkeisiin, jotka sisältävät ponnistelua. Kokemuksella ja ajan kanssa selviää vaativastakin paikasta, mikä tuottaa suurta iloa ja tyydytystä. Edes terveydentilan ei tarvitse olla täydellinen. Liikunta voi olla hyvää lääkettä moneen vaivaan.
- Uusia ystäviä on kertynyt ihmisistä, joiden kanssa on voinut jakaa kokemuksia ja keskustella hyvinkin perimmäisistä kysymyksistä. Treenipolut ja Lapin hanget ovat tähän erinomaisia paikkoja ja tilaisuuksia.
- Synnyinseutuun, koulukavereihin ja nuoruudenystäviin on kasvanut entistäkin kiinteämpi yhteys. Monet illat olen jutellut Aarnon, Taiston (Puumala), Paavon (Puumala) ja Pentin (Takala) kanssa elämästä Lehtimäellä ja vertaillut nykypäivää menneisiin vuosikymmeniin. Paljon sellaista on tullut käydyksi läpi, joka auttaa ymmärtämään tapahtunutta suurta muutosta ja tuntemaan omia juuria entistäkin paremmin.

Jos joskus tapaan sen kouvolaalaisen veturinkuljettajan, kiitän häntä kädestä pitäen. Hän tuskin aavistaa, miten paljon hänen puolihuolimaton suosituksensa on muuttunut minun ja muidenkin elämää.

Rauno Puskala
RR-hiihtäjä ja jutun kirjoittaja

Aarno Puumala
RR-hiihtäjä ja jutun tarkastaja